

Investeren in milieu, tewerkstelling of ontwikkelingssamenwerking

De overheid en ethisch-financiële producten

Tim Benijts

Assistent aan de Handelshogeschool in Antwerpen

Financiële markten hanteren een vreemde ethiek. Toen Cor Boonstra aankondigde dat Philips één op drie fabrieken zou sluiten, steeg de koers van het Philips-aandeel met 10%. Ook bij de sluiting van Renault-Vilvoorde juichten de beleggers: het aandeel sloot 13% hoger af. Zijn de financiële markten gek geworden? Sociale bloedbaden werken positief in op financiële markten. Rationalisering, reorganisatie en verdere bedrijfssanering doen de bedrijfskosten afnemen en maken het aandeel koopwaardig. Werken deze markten niet in zekere zin arbeidsvernietigend? Het kan nochtans ook anders. Tim Benijts geeft binnen- en buitenlandse voorbeelden en doet praktische voorstellen over de rol die de overheid kan spelen.

Als antwoord op de vreemde ethiek van financiële markten, commercialiseerden financiële instellingen ethische spaar- en beleggingsproducten. Dit zijn producten met niet alleen een aantrekkelijk financieel rendement. Ze hebben ook oog voor maatschappelijke doeleinden (tewerkstelling van laaggeschoolden, milieuvriendelijke productieprocessen, enzovoort). Ethische spaar- en beleggingsproducten zijn een relatief recent fenomeen in België. De oorsprong van de Belgische ethisch-financiële markt situeert zich in het midden van de jaren tachtig (1984), wanneer ASLK, onder impuls van Netwerk Vlaanderen, het eerste ethisch-financieel product introduceert: het Krekelsparen. Deze spaarrekening werkte niet alleen als een klassieke spaarrekening. Ze keerde zowel een basisrente als een getrouwheids- en/of aangroei-premie uit. Bovendien werd de mogelijkheid geboden om vrijwillig een percentage van de rente af te staan aan Netwerk Vlaanderen. Deze giften werden gebruikt voor projecten op het gebied van milieuzorg, alternatieve energiebronnen, welzijnswerk,

alternatieve opvoeding... Daarenboven garandeerde ASLK dat de kapitalen werden geïnvesteerd in bedrijven met een sociaal-ethisch meerwaarde (geen kinderarbeid, gezond personeelsbeleid, aandacht voor het milieu) (Coeckelbergh, 1996, p.26). In de aanvangsjaren met de nodige argwaan bekeken, groeide dit nieuw en veelbelovend marktsegment langzaam uit de marginaliteit. Het aantal ethische beleggers nam toe, het productaanbod werd divers, het kapitaal groeide sterk aan en andere financiële instellingen traden toe tot dit nieuw marktsegment. Begin 1998 was de Belgische ethisch-financiële markt uitgegroeid tot een competitieve, maar vrij complexe markt met een totale marktwaarde van meer dan 14,1 miljard frank (Benijts e.a., 1998, p.17). Dit kapitaal wordt via verschillende ethische spaarrekeningen en ethische beleggingsfondsen geïnvesteerd in de sociale economie. Spaarlagen op de ASLK-rekeningen (Krekelspaarrekeningen en Krekeltermijnsparen) komen o.a. ten goede aan Netwerk Vlaanderen, een vzw die ongebonden initiatieven steunt waarin

mens en milieu, rechtvaardigheid en engagement centraal staan (integratie en emancipatie, gehandicaptenzorg, alternatieve energiebronnen). Inlagen op de VDK-Wereldspaarrekening worden aangewend om kleinschalige ontwikkelingsprojecten in de derde wereld te ondersteunen terwijl de inlagen op de ethische HBK-Spaarproducten (Hefboom-sparen, HBK-Projectspaarboekje) ten goede komen aan Hefboom. Deze organisatie heeft als hoofdactiviteit het financieren van bedrijfjes die bijdragen tot de uitbouw van de solidaire economie. De spaarinlagen op Triodos-producten worden gebruikt voor sociale, ecologische en culturele doeleinden (biologische landbouw, ouderenzorg, experimenteel theater).

Ook de tien ethische beleggingsfondsen dragen bij tot de uitbouw van een betere en duurzamere maatschappij. Deze fondsen investeren voornamelijk in ondernemingen met een sociaal-ethische meerwaarde. Toch leggen de verschillende ethische fondsen elk specifieke accenten. Het Bacob Stimulus Job Quality-fonds bijvoorbeeld investeert enkel en alleen in ondernemingen waarvan de tewerkstelling gedurende de laatste vier jaar is toegenomen met 5% en de laatste twee jaar het aantal werknemers niet gedaald is. Potentiële bedrijven worden ook doorgelicht op het vlak van werkomstandigheden, afwezigheid van kinderarbeid en de kwaliteit van de jobs (arbeidsinhoud, arbeidsomstandigheden, arbeidsvoorwaarden). Ook het Interselex Equity Euro Job-fonds van de Generale Bank hanteert gelijkaardige principes. Ethische beleggingsfondsen die ijveren voor meer en een betere tewerkstelling als het ware. KB-Ecofund daarentegen richt zich op groene bedrijven die ecologisch verantwoord werken. Andere ethische beleggingsfondsen (bijvoorbeeld Alter Vision Balance Europe (ASLK en HBK-Spaarbank), VMS Luxinter Ethifond en Bacob Investments Stimulus Ethipar) zijn zogenaamde ethische derde generatiefondsen. Dit zijn fondsen die sociale, ecologische en ethische overwegingen integreren in financieel-economische analyses. Ondernemingen worden met andere woorden uitgebreid gescreend en geselecteerd op bijvoorbeeld duurzame ontwikke-

ling, het respecteren van de mensenrechten.

Net als in België richten ook in het buitenland de verschillende ethische producten zich op verschillende deelgebieden van de sociale economie. In het Verenigd Koninkrijk zijn ethische giftenfondsen actief. Dit zijn klassieke beleggingsfondsen die onder andere gespijsd worden door de vrijwillige renteafstand van particulieren en spaarders. In Nederland en Canada worden de ethische beleggingsfondsen zelfs door de overheid fiscaal gestimuleerd (Zuidgeest, 1995, p.1645-1657). De enige voorwaarde is dat de fondsen investeren in projecten die aan door de overheid bepaalde voorwaarden voldoen.

Onbelastbaar beleggen in het Nederlandse milieu

In Nederland trad op initiatief van enkele leden van de Nederlandse Tweede Kamer vanaf januari 1995 de *Groenregeling* in werking. In de zomer van 1994 stelden de kamerleden Vermeend, Melkert en Van der Vaart voor om een extra vrijstelling van roerende voorheffing van 1.000 gulden (ongeveer 18.000 fr.) toe te kennen op renten en dividenden die afkomstig waren van groene instellingen. Groene instellingen zijn zowel financiële instellingen als beleggingsinstellingen die ten minste 70% van het balanstotaal investeren in projecten met een groenverklaring. Niet alle projecten komen in aanmerking voor een groenverklaring; enkel projecten die voldeden aan een aantal strikt door de overheid bepaalde voorwaarden. Zo worden ten eerste enkel en alleen projecten in de natuur- en milieusector in aanmerking genomen. De Groenregeling beperkt zich tot projecten over natuur, bos, landbouw, agrificatie, biologische landbouw, duurzame energie, duurzaam gebouwde woningen en projecten die omwille van hun speciale bescherming van natuur en milieu, een speciale goedkeuring ontvingen van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM). Ten tweede worden enkel projecten in overweging genomen die tegemoet kwamen aan een aantal projectcriteria. Enkel nieuwe projecten in Nederland met een minimaal projectvermogen

van 50.000 gulden en enig rendement komen in aanmerking (Scholtens, 1998, p.132).

Het basisidee was dan ook zeer eenvoudig: ethische beleggingsfondsen via een fiscaal voordeel stimuleren om de natuur- en milieusector van de broodnodige kapitalen te voorzien. De gevolgen bleven niet uit en de ethische beleggingsfondsen richtten zich dan ook massaal op de financiering van groene projecten die anders nauwelijks tot niet voor financiering in aanmerking kwamen (Wendel, 1997, p.11). Begin 1998 investeerden de vijftien ethische beleggingsfondsen voor 28,2 miljard fr. in de natuur- en milieusector. Het aantal projecten was vrij verschillend, zowel naar toepassingsgebied als naar projectgrootte. Het betrof zowel kleine als middelgrote projecten gericht op de ontwikkeling en de instandhouding van bos- en houtbestanden van minstens vijf hectare, projecten gericht op de ontwikkeling en de instandhouding van natuurwaarden en landschappelijke waarden in bepaalde gebieden, projecten die zich richten tot het verwerken van biologische landbouwproducten, het winnen van aardwarmte, het opwek-

oxide-uitstoot van circa 40.000 auto's die 20.000 kilometer per jaar rijden. Het eerste project waarin dit fonds investeerde, het grootste Europese 94 windmolens tellende windmolenpark in Noordoost-Groningen, slaagde erin voldoende vermogen te leveren om alle 60.000 inwoners van de stad Assen van elektriciteit te voorzien.

Ook minder spectaculaire projecten worden gefinancierd. Het *Robeco/Rabobank Groenrentefund* investeerde in 68 windturbines en in projecten in de biologische landbouw en de plantaardige sector. Zo werd onder andere het biologische geitenbedrijf *Caprille* te Ospel, dat biologische geitenkaas produceert, financieel gesteund. Het *Triodos Biogroend Beleggingsfonds* investeerde voor 183 miljoen fr. in de aankoop van landbouwgrond in verschillende Nederlandse provincies (Friesland, Noord-Holland, Gelderland, Noord-Brabant en Zeeland). De kerntaak van dit fonds bestaat erin om landbouwgrond te verwerven en deze vervolgens aan boeren in erfpacht te geven waarbij deze laatste de gronden bewerken volgens biologische principes. In 1996

In Nederland financiert men met ethische beleggingsfondsen massaal groenprojecten die anders niet voor financiering in aanmerking zouden komen.

ken van elektrische energie op basis van windturbines alsook duurzaam gebouwde woningen. Zo investeerde het *ABN Amro Groenfonds* op 31 mei 1996 voor 1,4 miljard fr. in *Energie Delfland NV* en *NV Elektriciteitsbedrijf Zuid-Holland* die beide een uniek project opstartten. Dit project voorziet in de milieuvriendelijke levering van warmte en koolstofdioxide aan een 130-tal tuiniersbedrijven in de Overbuurtsepolder in de gemeenten Bergschenhoek en Bleiswijk. Hierdoor werd het gasverbruik gereduceerd met 100 miljoen m³ (op jaarbasis), wat vergelijkbaar is met het totale gasverbruik op jaarbasis van een middelgrote stad. Door dit project daalde tevens de koolstofdioxide-uitstoot met ongeveer 180 miljoen kilogram op jaarbasis, wat overeenstemt met het terugdringen van de koolstofdij-

wordt door dit fonds een hypothecaire lening onderschreven ten behoeve van de privatisering van het biologisch landbouwbedrijf NZ-27. Dit

bedrijf richt zich voornamelijk op grove groententeelt en het houden van zoogkoeien. Mede door de Groenregeling werd voorkomen dat op de aanwezige gronden (waarop sinds twintig jaar geen gewasbestrijdingsmiddelen en kunstmest waren gebruikt) kunststoffen werden gegooid. Hierdoor kwam dit bedrijf voor alternatieve financiering in aanmerking. Het *Triodos Groene Beleggingsfonds* investeerde onder andere in het *Eco-kantoor* te Bunnik. Dit is een kantoor dat zowel tijdens de bouwfase als gedurende de totale gebruiksduur en eventueel latere renovatie een minimale milieubelasting oplevert. Ten opzichte van gelijkaardige kantoren heeft dit *Eco-kantoor* een zeer zuinig energie- en waterverbruik. Zo wordt in vergelijking met een normaal kantoor 45% minder gas verbruikt en 55% minder elektri-

citeit door gebruik te maken van zonne-energie, zomernachtventilatie en het minimaliseren van kunstverlichting. Op water wordt in vergelijking met een normaal kantoor 50% minder verbruikt door het gebruik van regenwater voor toiletspoeling en schoonmaak. Mede dankzij ethische beleggingsfondsen werden dus natuur- en milieuprojecten, die anders niet tot nauwelijks voor financiering in aanmerking komen, alsnog gerealiseerd.

Fiscaal vriendelijk beleggen in Canadese tewerkstelling

Ook in Canada worden ethische beleggingsfondsen door de overheid gestimuleerd. In het begin van de jaren tachtig, zoals ook in de beginjaren van het laatste decennium, werd Canada geconfronteerd met een economische malaise en een dalende tewerkstelling. Het was dit negatieve economische klimaat dat het startsein was voor een vernieuwende vakbondsrol. Daar waar hun rol voorheen voornamelijk beperkt was tot het voeren van collectieve onderhandelingen en politieke acties, trachtten de vakbonden een indirecte oplossing te vinden voor de tanende tewerkstelling. Onder hun aanhoudende lobbying kende de Canadese overheid een belastingkrediet van 15% toe aan beleggers die gedurende ten minste acht jaar maximaal 3.500 Canadese dollar (ongeveer 90.000 fr.) investeerden in ethische beleggingsfondsen. Enkel ethische beleggingsfondsen die een aanzienlijk percentage van hun vermogen in kleine en middelgrote ondernemingen investeerden kwamen voor dit statuut in aanmerking (de zogenaamde ethische *labour funds*).

Het gebruik van ethische beleggingsfondsen in de strijd tegen

de werkloosheid was dan ook in zekere zin revolutionair. Daar waar de vakbonden voorheen hoofdzakelijk een beheersing van de loonkost nastreefden als antwoord op de stijgende werkloosheid, werd nu geopteerd voor een indirecte benadering van het werkgelegenheidsvraagstuk. Door kleine en middelgrote ondernemingen van de broodnodige langdu-

rige kapitalen te voorzien, werd getracht om de levensvatbaarheid van de ondernemingen te verhogen. De groei die op deze wijze gerealiseerd werd, zou zich dan ook vertalen in een werkgelegenheidstoename. Traditioneel was de toegang van deze ondernemingen tot de kapitaalmarkt beperkt wat een hindernis vormde voor de groei van de ondernemingen en bijgevolg de toename van de tewerkstelling.

De gevolgen van deze fiscale stimulans bleven niet uit. Eind 1997 waren zeventien arbeidsfondsen actief op de Canadese markt en beheerden ze een kapitaal van in totaal 10,2 miljard fr. Ook nam dankzij deze ethische beleggingsfondsen het gemiddelde geïnvesteerde bedrag per onderneming toe van 30,3 miljoen fr. naar 43 miljoen fr. Niet alleen streefden de verschillende ethische fondsen naar een behoud en stijging van het aantal arbeidsplaatsen, een aantal fondsbeheerders gingen, mede door toedoen van vakbonden, nog een stapje verder. Vijf ethische beleggingsfondsen voeren momenteel een actief werkgelegenheidsbeleid dat verder gaat dan enkel het klassiek beleggen in arbeidsvriendelijke aandelen (Ellmen, p.181-212). Op initiatief van bijvoorbeeld de *Federation of Labour* van Quebec werd het *Fonds de Solidarité/Solidarity Fund* opgericht. Door middel van werknemersparticipatie tracht dit grootste Canadees arbeidsfonds arbeidsplaatsen te creëren en te behouden in verschillende KMO's in Canada. Zo worden werknemers van bedrijven bijgestaan in het aankopen van aandelen in de onderneming en worden opleidingen verzorgd om een open relatie tussen werkgever en werknemer te be-

Het gebruik van ethische beleggingsfondsen in de strijd tegen de werkloosheid - zoals dat in Canada gebeurt - is in zekere zin revolutionair.

werkstelligen. Het *Fonds de Solidarité/Solidarity Fund* redde in 1996 achthonderd jobs bij *Bell Canada*. 650 arbeidsplaatsen werden gered door ondernemingen te financieren die verklaarden arbeiders van het failliete *CN Rail* werk te verschaffen. Het *First Ontario Fund* investeerde onder andere in de *Ontario Worker Co-operative* en verleende de overheids-

onderneming *Canada Communications Group* advies toen deze op het punt stond te worden overgenomen door zijn 660 werknemers. Het *Vengrowth Investment Fund* op zijn beurt startte de onderneming *Competitors*. Deze onderneming heeft kantoren in verschillende Canadese grootsteden die zich richten op de financiering van nieuwe ondernemingen.

Tewerkstelling van ex-gedetineerden in het Verenigd Koninkrijk

Ook in het Verenigd Koninkrijk dragen de ethische beleggingsfondsen bij tot een duurzame economie. Voornamelijk de giftenfondsen, klassieke beleggingsfondsen die gefinancierd worden door onder andere giften, schenkingen en overheidssubsidies leveren een uitstekende maatschappelijke bijdrage. Zo beheert het *Local Investment Fund*, dat in 1994 werd opgericht, een kapitaal van drie miljoen pond. Opgericht door de samenwerking tussen het Ministerie van Milieu dat één miljoen pond inbracht en de publieke sector die voor twee miljoen aan leningen en giften verstrekke, heeft het fonds tot doel sociale ondernemingen te steunen in stedelijke gebieden in het Verenigd Koninkrijk. Over de periode 1994-juni 1997 werden zes projecten door het fonds gestimuleerd waardoor reeds 101 jobs gecreëerd werden. Zo werd een lening verstrekt aan *The Hackney Co-operative*, die hierdoor in staat was een tewerkstellingscentrum voor jongeren te creëren (55 nieuwe jobs).

In het Verenigd Koninkrijk worden kapitalen uit ethische beleggingsfondsen gebruikt voor de tewerkstelling van ex-gedetineerden.

Tevens werd de oprichting mogelijk van *Moss Side Community Build*, een in Manchester actieve organisatie die jobs creëert voor ex-gedetineerden door nieuwe ondernemingen te steunen. Hierdoor ontstonden drie nieuwe jobs en werden twaalf eenjarige opleidingscontracten in de wacht gesleept. In het Verenigd Koninkrijk werden dus via ethische beleggingsproducten kapitalen gebruikt voor projecten met een maatschappelijke meerwaarde.

Wat is de rol van de overheid?

Zowel de onbetwistbare maatschappelijke bijdrage van deze ethisch-financiële producten als de positieve buitenlandse ervaringen, doen onmiddellijk de vraag rijzen naar de houding van de (federale en/of gewestelijke) overheid ten aanzien van deze producten. Een vraag die zich opdringt, is of een voordelig fiscaal regime voor deze producten niet wenselijk is. In feite stelt zich hier een economisch probleem. Sinds de jaren negentig worden de verschillende overheden, onder druk van de nakende Europese eenmaking, geconfronteerd met steeds schaarser wordende financiële middelen. Binnen deze economische context ijveren voor fiscale voordelen voor deze producten is dan ook bijzonder vreemd. Nochtans kan men hierin een zeer goed en uniek argument vinden om fiscale stimuli te rechtvaardigen. In tegenstelling tot andere, ook vaak geëiste, fiscale voordelen voor de bouwsector, automobielsector, hebben fiscale stimuli voor ethisch-financiële producten één voordeel. Ze kunnen leiden tot efficiëntere overheidsfinanciën. Internationaal onderzoek heeft immers aangetoond dat door middel van ethische beleggingsfondsen en meer bepaald via de multiplicatorwerking van deze fondsen, één frank overheidsincentive kan leiden tot een investering van 3,4 tot 34 frank (afhankelijk van het door de overheid toegekende fiscaal voordeel). Een voorbeeld ter illustratie. Zonder de Groenregeling zou de Nederlandse overheid om een zelfde milieu-investering te realiseren, een subsidie van 28,2 miljard fr. moeten uitkeren. Dankzij de ethische beleggingsfondsen werd dezelfde groene investering gerealiseerd tegen een kostprijs van 830 miljoen fr. Ook voor Canada gelden dezelfde principes. Eenzelfde investering in Canadese kleine en middelgrote ondernemingen had een subsidie 10,2 miljard fr. gekost; door middel van de ethische beleggingsfondsen werd deze kostprijs gereduceerd tot een kleine 1,7 miljard fr. In die optiek is een fiscaal voordeel voor ethische beleggings- en spaarproducten dan ook gerechtvaardigd (zie ook Benijts e.a., 1998).

Voorwaarden voor een doeltreffend overheidsbeleid

Een positief antwoord op de eerste vraag "Moet de overheid fiscale voordelen toekennen aan ethisch-financiële producten" leidt onvermijdelijk tot de volgende vraag: "Welk fiscaal voordeel is het meest aangewezen?". De overheid heeft immers een aantal mogelijkheden: vrijstelling van roerende voorheffing op ethische beleggingsformules, extra rentevrijstelling voor ethische spaarrekeningen, vrijstelling van successierechten op kapitalen geïnvesteerd in ethische beleggingsfondsen. Het antwoord op de vraag is eenvoudig. Het staat de overheid volledig vrij een keuze te maken uit het gamma aan mogelijke fiscale voordelen, want niet zozeer de aard van het fiscaal voordeel is belangrijk maar wel de voorwaarden die de overheid aan ethische spaarders, beleggers en fondsbeheerders oplegt. Zolang aan deze voorwaarde voldaan is, maakt het overheidsbeleid kans op slagen, ongeacht het fiscaal voordeel. De definitieve keuze van het fiscaal voordeel is dus ondergeschikt aan een aantal begeleidende voorwaarden.

Ten eerste moet de overheid bepalen wanneer een ethisch beleggingsfonds recht heeft op het fiscaal gunstregime. Internationaal onderzoek toont immers aan dat zonder overheidsinmenging ethisch beleggen verschillende vormen kan aannemen. Kapitalen worden geïnvesteerd in ontwikkelingsprojecten, worden gebruikt om ecologisch producerende ondernemingen te stimuleren. Het zijn allemaal voorbeelden van ethisch beleggen. Ook het niet opnemen van aandelen uit de wapensector is strict genomen ethisch beleggen. Net omdat ethisch beleggen verschillende vormen kan aannemen, is het aangewezen dat de overheid bepaalt wat onder ethisch beleggen of sparen wordt verstaan. De verschillende buitenlandse overheden hanteren een vrij stricte maar uniforme definitie. Zowel in Nederland als in Canada is een ethisch beleggings- of spaarproduct een financieel product dat ten minste 70% van het kapitaal investeert in door

de overheid goedgekeurde projecten. In Nederland investeren deze fondsen in groenprojecten, in Canada in kleine en middelgrote ondernemingen. Over de grenzen heen is er duidelijk een internationale consensus over wat de overheid onder ethisch sparen of beleggen verstaat. Ook in België is een gelijkaardige definitie werkbaar. Een financieel product zou aanspraak kunnen maken op een fiscaal voordelig statuut in zoverre dat een bepaald percentage van het kapitaal geïnvesteerd wordt in door de overheid goedgekeurde projecten met een maatschappelijke meerwaarde.

De overheid moet, mits duidelijke voorwaarden, fiscale voordelen koppelen aan ethisch-financiële producten.

De overheid bepaalt welke projecten en activiteiten in de sociale economie via deze ethisch-financiële producten gefinancierd worden. Toch is nog een (politieke) discussie nodig over het minimumpercentage van het kapitaal dat in deze projecten moet worden geïnvesteerd. Zowel Nederland als Canada hanteren de 70%-regel. Dit betekent dat ten minste 70% van het kapitaal geïnvesteerd wordt in projecten met een maatschappelijke meerwaarde en dat de fondsbeheerders volledig vrij zijn in de wijze waarop ze de resterende 30% van het kapitaal beheren. Zowel het Nederlandse als het Canadese voorbeeld tonen aan dat dit minimumpercentage op lange termijn realistisch is. Toch wijzen dezelfde buitenlandse ervaringen er tevens op dat deze ethische producten in de aanvangsjaren met de nodige startproblemen kunnen kampen (Scholtens, 1997, p.14-18). In Nederland bijvoorbeeld werden de eerste ethisch-groene beleggingsfondsen met enige vertraging opgericht. Een van de redenen was dat het voor de natuur- en milieusector enige tijd vergde om te voorzien in de nodige projecten. Een overheidsbeleid gericht op het fiscaal stimuleren van ethisch-financiële producten is dan ook het meest gebaat bij een over twee à drie jaar gradueel stijgend beleggingspercentage tot 70%. In het eerste jaar zouden de fondsen

30%, in het tweede jaar reeds 50% en vanaf het derde jaar het minimumpercentage (70% van het kapitaal) moeten investeren in projecten met een maatschappelijke meerwaarde. Welke activiteiten en projecten in de sociale economie in aanmerking komen, vormt het onderwerp van een politieke discussie. De toepassingsgebieden zijn echter enorm: ontwikkelingssamenwerking, natuur en milieu, tewerkstelling van laaggeschoolden of seropositieven. Ook over de aard van de projecten is politieke eensgezindheid nodig. "Richt de overheid zich naar projecten die anders niet voor financiering in aanmerking kwamen? Richt de overheid zich naar projecten die ze ook nu al financiert?" zijn enkele concrete aandachtspunten.

Ten tweede moet de overheid boetes toekennen aan fondsen die niet aan de voorwaarden voldoen. Zowel het Canadese als het Nederlandse voorbeeld leren dat het penaliseren van ethische fondsbeheerders te prefereren is boven het laten terugbetalen van het fiscaal voordeel door de ethische spaarder of belegger. Een onzeker fiscaal klimaat leidt immers tot financiële onzekerheid waardoor de spaarder/belegger minder geneigd is in te tekenen op deze producten. Daarenboven brengt het terugvorderen van een fiscaal voordeel een administratieve kost met zich mee die de 'opbrengsten' deels kan teniet doen.

Ten derde is de overheid ook verplicht, vanuit het argument van de verdelende rechtvaardigheid, een sociale correctie in te voeren. Het kan immers niet de bedoeling zijn dat grootkapitaal zijn volledig vermogen activeert naar fiscaal voordelige ethische beleggingsformules, terwijl de sociaal zwakkeren aan de kant blijven staan. De vorm van deze sociale correctie kan opnieuw vrij bepaald worden: aftrekbaarheid van renten tot een bepaald maximumbedrag, belastingvermindering tussen 30% en 40% in functie van het inkomen. Een informatiecampagne gericht op de sociaal zwakkeren is dan ook primordiaal.

Ten vierde moet de overheid tegen de achtergrond van een mogelijk zeer groot succes, een maximumbedrag (plafond) aan toegekende fiscale voordelen hanteren gedurende een

aantal jaren. In Canada werden de ethische tewerkstellingsfondsen zo succesvol, dat de Canadese overheid na enkele jaren verplicht was het fiscaal voordeel te verminderen. Dit leidde tot onzekerheid bij de Canadese belegger. Door een plafond bekend te maken, wint de overheid het vertrouwen en het langetermijngengagement van de spaarder/belegger. Deze ziet hierin enerzijds een teken dat het voorstel kadert in de langetermijnplanning van de overheid. Anderzijds is het een garantie dat de fiscale voordelen gehandhaafd zullen blijven tijdens de volgende begrotingsronden.

Knelpunten

Toch zijn er een aantal knelpunten of hinderpalen die de praktische realisatie van deze denkpiste in de weg kunnen staan. Ten eerste is er, zoals reeds geformuleerd, nood aan behoefteanalyse. Welke projecten komen in aanmerking (ontwikkelingssamenwerking of milieu? Tewerkstelling of duurzaam ondernemen?) en aan welke voorwaarden zijn de projecten gebonden? Komen enkel kleinschalige projecten in aanmerking? Betreft het enkel projecten in België of Europa? Opnieuw is dit een politieke discussie. Een tweede knelpunt is de versnippering van de verschillende bevoegdheden in België. De fiscale mogelijkheden van Vlaanderen om ethisch beleggen te stimuleren, zijn beperkt waardoor een voorstel tot fiscaal voordelige incentives voor ethisch-financiële producten slechts vorm kan krijgen op federaal vlak. Maar, moet het voorstel volledig federaal worden uitgewerkt en mag de Vlaamse overheid specifieke accenten leggen? Het Canadese voorbeeld heeft duidelijk aangetoond dat een federaal raamwerk met gewestelijke accenten (bijvoorbeeld grotere fiscale voordelen, extra voorwaarden) perfect werkbaar is. In Canada kunnen de provincies specifieke accenten toevoegen aan de nationaal uitgewerkte raamakkoorden. Een derde knelpunt is een sluitende juridische omschrijving van het begrip ethisch-financieel product. Een juridisch waterdicht maar transparant systeem is dan ook onontbeerlijk. Voor elke betrokkene moet het duidelijk zijn wie de aard van de projecten bepaalt, wie toeziet op de

controle en de uitvoering ervan, wat de verplichtingen en rechten van de diverse partijen zijn, wie de projecten indient en wie de voorwaarden bepaalt. Misschien kan ook overwogen worden deze functies toe te vertrouwen aan instellingen in de privé-sector. Een laatste en belangrijkste knelpunt is evenwel dat zonder de politieke bereidheid om ethische beleggingsfondsen te stimuleren, dit betoog geen zin heeft. Indien deze voorstellen en denkpistes op een ondubbelzinnige politieke 'njet' stuiten, blijven deze voorstellen dode letter. Nochtans blijkt in Vlaanderen de politieke wil aanwezig te zijn om fiscale stimuli toe te kennen aan ethische financiële producten. Zo dienden in juni 1997 het Vlaams parlements lid Carl Decaluwé samen met twee andere parlementsleden van de CVP en twee leden van de SP-fractie een resolutie in bij het Vlaams Parlement. Hierin werd aan de regering gevraagd te onderzoeken welke mogelijkheden beschikbaar zijn om ethisch beleggen fiscaal aan te moedigen. Knelpunt in het voorstel vormde evenwel de beperkte bewegingsruimte van Vlaanderen inzake fiscale materies: Vlaanderen is slechts beperkt bevoegd. Ontsnappingsmogelijkheden zijn er wel op het vlak van de successierechten. Zo zouden beleggingen in ethisch-financiële producten vrijgesteld kunnen worden van deze rechten. Immers, het bepalen van de belastbare materie is een federale bevoegdheid terwijl de tarificatie van de nalatenschap tot de Vlaamse bevoegdheden behoort. Ook langs Franstalige kant bestaat de politieke wil ethische beleggingen fiscaal te bevoordelen. Zo beklemtoonde Jean-Pierre Viseur in een schrijven aan diverse financiële instellingen actief op het vlak van ethische producten, dat deze producten zeker verdienstelijk zijn maar er zich nog een aantal praktische problemen voordoen. Zo werd er gewezen op de noodzaak van een sluitende juridische omschrijving van het begrip "ethisch-financieel product" en op de beperkte budgettaire ruimte voor een fiscale prikkel. Er werd gewezen op de mogelijkheden die bestaan op het vlak van pensioenfondsen die een optimale combinatie tussen solidariteit een individueel voorzorgssparen mogelijk maken.

Deze lovenswaardige politieke initiatieven, de toenemende vraag van het publiek naar en de maatschappelijke bijdrage van deze ethisch-financiële producten maakt het klimaat voor het toekennen van bevoorrechte fiscale stimuli alvast positief. Ondanks dat de concrete uitwerking nog op een aantal punten in moeilijkheden kan worden gebracht, kan een doordachte fiscale stimulus een nieuwe impuls bezorgen aan nieuwe vernieuwende initiatieven met een maatschappelijke meerwaarde.

Beknopte bibliografie

- Benijts, Tim, Gerrit De Vylder en Wim Lagae (1998), *Stimuleert de Belgische overheid het alternatief sparen? Lessen uit het buitenland*. Antwerpen, Handelshogeschool Antwerpen, 464 blz.
- Benijts, Tim, Gerrit De Vylder en Wim Lagae (1998), *Ethisch beleggen. Naar een doorbraak*. Garant, Leuven/Apeldoorn, 118 blz.
- Coeckelbergh, Dirk (1996), Verantwoord anders ethisch beleggen in België en het Groot-Hertogdom Luxemburg. In Peter Blom, Dirk Coeckelbergh, Jean-Louis Duplat en Herwig Peeters, *Verantwoord anders ethisch beleggen binnen de Benelux. Over de reconstructie van de magische vijfhoek inzake sparen en beleggen tussen particulieren, banks, non-banks, non-profit en sociale economie*. Gent, Mys en Breesch uitgeverij, blz. 9-78.
- Ellmen (1997), *The 1998 Canadian ethical money guide*. Toronto, James Lorimer & Company publishers, 257 blz.
- Scholtens, L.J.R. (1997), Successen en startproblemen van de Nederlandse groenfondsen. In *Bank en effectenbedrijf*, Amsterdam, jaargang 46, nr.11, november 1997, blz. 14-18.
- Scholtens, L.J.R. (1998), Groenfondsen: de markt en het milieu. In *Economische Statistische Berichten*, jaargang 83, nr. 4139, 13 februari 1998, blz. 132-134.
- Wendel (1997), Groenfondsen wachten op groen licht voor verdere groei. In *Het Financieel Dagblad*, 7 juni 1997, blz.11.
- Zuidgeest, R.N.F. (1995), De fiscale Groenregeling: goed geregeld? In *Weekblad voor fiscaal recht*, nr. 6172, 2 november 1995, blz. 1645-1657.